

Cornelis Jacobszoon Drebbel
Alkmaar 1572- Londen 1633

Een Kloeck Verstant

Omslag: zelfportret van Drebbel uit het Album Amicorum van Daniel Stolzius von Stolzenberg, die Drebbel in 1623 in het dorp Straetford Langton in Engeland, bezoekt.

bron: University of Uppsala, Sweden

1604, houtsnede C. van Sichem jr.

©Hubert van Onna, Drebboloog, Voorzitter van het *Tweede* Drebbel Genootschap, 7 januari 2020.
Portret: man aan schrijftafel, Rembrandt van Rijn. 1631, Hermitage, St. Petersburg.

Alles in deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet of welke andere wijze met toestemming van de uitgever en schrijver, met bronvermelding www.drebbel.net

Disclaimer: de schrijver heeft op zorgvuldige wijze de bronnen van informatie en eigendom vermeld, ook bij de illustraties. Mocht er bezwaar zijn tegen gebruik van bepaalde teksten of illustraties, maak dat kenbaar via drebbelfoundation@gmail.com

Uitgever: Hubert van Onna – IMAVO bv

Redactionele assistentie: Drs. Harry de Raad

Webmaster www.drebbel.net – Research bijdragen en redactionele assistentie: Dr. Ir. Francis Franck

CIP-gegevens Koninklijke Bibliotheek Den Haag: Onna, H. van

Cornelis Jacobszoon Drebbel , Alkmaar 1572- Londen 1633, Een Kloeck Verstant.

ISBN/EAN: 9789090324166

Trefwoorden: Drebbel, Alkmaar 1500-1600, ontwikkeling natuurwetenschappen, Engeland 1550-1660.

Proloog

Cornelius Jacobszoon Drebbel in het jaar 1572 in Alkmaar geboren, overlijdt na een avontuurlijk en roemrijk leven op 7 november 1633 in Londen. Heden ten dage is Cornelis Drebbel nauwelijks bekend in Nederland, maar wél in de USA en Engeland. In berichten over zijn afkomst wordt vaak vermeld dat hij uit een boerenfamilie uit de buurt van Alkmaar stamt. Uit het Historisch Kadaster Alkmaar¹ blijkt dat Cornelis Jacobszoon als zoon van een gegoede familie in de Alkmaarse binnenstad is geboren; op het Droncken-oert, hartje binnenstad.

De familie woont al enige generaties in Alkmaar, bezit een huis in de Langestraat, exploiteert een brouwerij en bezit landerijen in de Bergermeer.

Drebbel woont en werkt in Alkmaar, Haarlem, Middelburg, Londen en Praag. Is verbonden aan het hof van koning James VI-I in Londen; keizer Rudolf II ontbiedt hem in 1610 aan zijn hof in Praag en werkt voor de hertog van Buckingham, de Engelse marine en koning en Charles I. Hij werkt samen met Shakespeare, Ben Jonson, Salomon de Caus. Constantijn Huygens is lovend over hem.

Drebbel wordt besproken in de correspondentie van Johann Kepler, Galileo Galileï, Peter Paul Rubens, Nicholas de Peiresc en vele anderen.

Drebbel's inventies en innovaties zijn beroemd. Uit heel Europa komen bezoekers naar Eltham Palace, c. 8 mijl buiten Londen, om zijn door zonnewarmte spelende virginalen, zijn Primo mobile en atmosferische klokken te bewonderen. Zijn innovaties worden in de praktijk gebruikt door heel Europa, in New England -USA-, China, Japan en India. Drebbel's natuurfilosofie, met nadruk op empirisch onderzoek, wordt bestudeerd en gerespecteerd door vele geleerden. Een groot deel van zijn leven doet hij experimenten en empirisch onderzoek naar de werking van *de Natuer*. Zijn doel: het leven van de mens verbeteren door toepassing van natuurwetten bij het ontwerp van nuttige werktuigen, instrumenten en apparaten. Als voorbeeld zijn onderzeeboot, die in maart 1620, met zuurstof aan boord, in de Theems 'tussen twee wateren' vaart van Westminster naar Greenwich. Met 12 roeiers en Drebbel als navigator. Het plan is om de onderzeeboot in te zetten voor de exploratie van de zeebodem, het winnen van parels, de opsporing en berging van gezonken schepen. Drebbel's broedmachine, voorzien van intelligente reguleur en thermostaat voor constante temperatuur maakt het mogelijk om op ieder moment van het jaar eieren uit te broeden. Constantijn Huygens, die enige tijd in Londen woont, koopt een Camera obscura van Drebbel en prijst hem om zijn microscoop: 'lunette de Drebbel'. Met Drebbel's microscoop wordt rond 1620 de microcosmos, een 'nieuwe wereld' ontdekt.

In zijn essay Van de Natuere der Elementen, beschrijft Drebbel waarom 'wint, reghen blixem, donder dienstich zijn' en niet door bovennatuurlijke machten worden geprogrammeerd. Drebbel legt in zijn Tractaet uit, hoe je met eenvoudig experimenten 'natuuronderzoeker' wordt.

EEN KORT TRACTAET
VAN DE
NATVERE DER ELEMEN
TEN, ENDE HOE SY VER
OORSAECKEN, DEN VVINT,
REGHEN, BLIXEM, DONDER,
ende wacromme dienstich zijn,
Gedaen door CORNELIS DREBBEL.

Originele innovaties, die aan Drebbel kunnen worden toegeschreven zijn:

- thermometer met schaalverdeling
- feed-back control systeem
- microscoop - 'lunette de Dreubells' -
- broedmachine
- de eerste varende onderzeeboot
- zuurstof - *fieri spirit*
- granaat-lanceer installatie met bom, waarmee een schip van de vijand in een klap vernietigd werd
- scharlakenrode kleurstof – Bow-dyë, Drebbel's scarlet, *color Kufflerianus*

- Drebbel, verguisd - bejubeld

Door tijdgenoten en in de eeuwen na zijn overlijden wordt Drebbel bejubeld en verguisd; er wordt nepnieuws over hem verspreid. In het boek *Geschiede der menschlichen Narrheit*, uit 1785 wordt Drebbel bij de *Unholden* -de demonen, monsters, onmenssen- ingedeeld. Door de Koninklijke Akademie van Wetenschappen wordt Drebbel in 1853 als charlatan getypeerd. Rijksmuseum Boerhave in Leiden, dat zich

richt op vijf eeuwen Nederlandse wetenschapsgeschiedenis; het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis dat *'inspirerend onderzoek uitvoert' op het gebied van wetenschapsgeschiedenis*; geen spoor van Drebbel.

In 2004 herdenkt Drebbels' geboortestad Alkmaar 750 jaar stadsrechten met het in 2007 verschenen boek 'Geschiedenis van Alkmaar'. Stadgenoot Drebbel komt er niet in voor.

Dr. Henri Adrien Naber (1867-1944), in 1925 oprichter van het 'Eerste' Drebbel Genootschap in Hoorn, maakt er zijn levenswerk van Drebbel in ere te herstellen met nadruk op het belang van en de invloed van Drebbel op de wetenschappelijke ontwikkelingen in zijn tijd en ver daarna. In zijn boek *'Cornelis Drebbel en zijne Tijdgenooten'* stelt Prof. Dr. F.M. Jaeger (1877-1945) *'niet alleen heeft Drebbel de natuurwetenschap niet verrijkt met nieuwe ideeën, maar hij was zelfs geen serieus natuuronderzoeker. Hij was niet meer dan een avonturier en armoedzaaier die zijn geluk over geheel Europa probeerde te beproeven zonder het overigens ergens te vinden'*.

Uiteindelijk is Cornelis Drebbel in de marge van de Nederlandse geschiedenis blijven hangen. Ingedeeld bij de kunstenaars, charlatans en alchemisten van zijn tijd. In zijn geboortestad Alkmaar was Drebbel tot januari 2013 onbekend en ongewenst.

De laatste decennia keert het tij. 1994; Drebbel, de eerste Alkmaarder op de maan; een krater wordt naar hem vernoemd. De BBC wijdt een programma aan Drebbel *'building the impossible'*; een demonstratie met een replica van zijn onderzeeboot. In de Nederlandse versie van de Harry Potter-serie: Cornelis Oswald Droebel Minister van Toverkunst. Starwars: *'His name is Captain Drebbel. He travels the galaxy in his ship'*. Met haar doorwrochte dissertatie *'Cornelis Drebbel; Fame and the Making of Modernity'*, (Princeton University, USA) haalt Dr. Vera Keller in 2008 Cornelis Drebbel boven water. Op wetenschappelijke wijze heeft Keller zijn merites onderzocht en beschreven.

Januari 2013 Lezers van de Alkmaarsche Courant kiezen Cornelis Drebbel tot *'grootste Alkmaarder ooit'*. Drebbel verslaat ruimschoots Marco Borsato, zijn knappe moeder Mary, Karin Bloemen, Rudy Carell en andere bekende Alkmaarders. B&W krijgt de vraag vanuit de Raad, waarom de stad geen aandacht aan Drebbel besteedt. Stedelijk Museum Alkmaar ruimt een bescheiden plaatsje voor hem in de collectie in. Een bescheiden tentoonstelling in de Grote Sint Laurenskerk volgt. Drebbel's geboortehuis en de twee andere huizen in Alkmaar waar hij heeft gewoond worden voorzien van een plaquette. In juli 2008 vertolkt de in juni 2015 overleden Thé Lau in Alkmaar de hoofdrol in aan Drebbel gewijde opera "Het volmaakte Rood".

Sinds 2014 wordt Drebbel in zijn geboortestad Alkmaar met een fraaie buste op het Doelenveld geëerd. Taco Dibbits, directeur van het Rijksmuseum in Amsterdam, haalt in 2015 in zijn openingsspeech van het Symposium *Art & Science in the Early Modern Countries (1560-1730)* Cornelis Drebbel aan als voorbeeld; kunstenaar én wetenschapper. Zomer 2017 speelt de Alkmaarse Toneelgroep Vrij Zijn het stuk *Droomvanger* over Drebbels' jonge jaren in Alkmaar. Het Scheepvaartmuseum in

Amsterdam. Tentoonstelling *Gamechangers*: oktober 2017 - 1 juli 2018 *'Nederland is een land van maritieme uitvinders. Al eeuwen wordt hier op en rond het water volop geïnnoveerd. Van Cornelis Drebbels eerste werkende duikboot uit 1620, tot de futuristische Ortega Submersible'*. Zaal 1 is gewijd aan Drebbel.

Het virtuele *Tweede* Drebbel Genootschap zet zich vanaf 1980 actief in voor erkenning van de verdiensten van Drebbel via lezingen, publicaties en de website: www.drebbel.net. In 2015 zijn in een band alle Gravures en Geschriften van Cornelis Jacobszoon Drebbel, in een oplage van vijf, uitgegeven. Een initiatief van het Tweede Drebbel Genootschap. Dit boek is geschreven door Hubert van Onna, student van het leven en werken van Drebbel, oprichter en voorzitter van het *Tweede* Drebbel Genootschap. Hij gaat in op de geschiedenis en ontwikkelingen van de wetenschap in de tijd van Drebbel. Wat en wie waren zijn inspiratiebronnen, waarom deed Drebbel wat hij deed? Waarom bestuderen de leden van de in november 1660 opgerichte Britse Academie voor Wetenschappen -*Royal Society of London for the Improvement of Natural Knowledge*- de vele inventies van Drebbel?

Als je dit boek uit hebt, weet je meer over Drebbel dan je ooit had willen weten.

Ben je monarchist? De kans is groot dat je republikein bent na lezing.

Ben je gelovig? De kans is groot dat je agnost of atheïst bent geworden.

En, er is een boel bijvangst, triviale kennis en informatie over allerlei zaken, meestal als Bijlage opgenomen.

Is Drebbel een A-merk, zoals Christiaan Huygens, Kepler, Newton, Descartes of een onbelangrijk randfiguur, een charlatan? Oordeel zelf over het belang van Drebbel in historisch perspectief.

ⁱ met dank aan Willem van den Berg te Utrecht, Kenner van het Historisch Kadaster Alkmaar